

Beskrivelse

over Haaelvns Vasdrag
Haa og Høilands Præstegj. Jæderens & Dalernes Fogderi Stavanger Amt 1879

I Vassdragets naturlige Beskaffenhed

a) Hvor lang er elven? b) Nedslagsdistriktet? c) Er Elvens løb stridt eller langsomt? d) Danner den Søer? Hvilke? Hvor store? e) Hvorledes er Elvebunden beskaffen ? f) Er Vandet klart eller urent ? g) Har elven gode Gydepladse ? Disses udstrækning og beskaffenhed ?	<i>a) 2,7 Mil. b) 1,3 kvadratmil, ca. 156 km² ?, 160 km² iflg. Sætre. c) Søens Flo virker op til den nedre Hølle (nogle faa hundrede Alen). Derefter er nogle faa Fodse Fald paa 6 á 800 Alens Længde, derefter dyb og ganske stille optil Høiland, dog med Afbrydelse af enkelte Grunder; nogle Stryk, saa igjen stille og dyb til nedre Haugland; de øvrige dele af Elven temmelig jevnt Stryk. d) Ikke i den for Laxen tilgjængelige Del. e) Paa de stille Steder Mudderbund, i Strygene om hinanden store og smaa Stene med Grus og Sand imellom. Farven overalt mørk; Stenene mindre og beklædte med Plantevæxt. f) I Flom meget sterkt myrfarget; ellers nogenlunde klart, dog alltid lidt brunt, ikke spor af Ler. g) Mange og gode saavel i den øvre Del som længer nede, afvæxling af Grunder og smuds Sand og dybe Høller.</i>

II Hindringer for Laxens Opgang

a) Hvorlangt kan Laxen gaa i Hovedelven? b) Hvorlangt i enhver avf Bielvene? c) Findes der nedenfor dette sted nogen Fos eller annen Hindring, der vanskeliggjør eller for nogen tid standser Laxens Opgang ? d) Hvor høit er det (de) Fald, der afskjærer Laxens videre Opgang? e) Er det praktikabelt at bringe Laxen længere op? f) Hvorlangt kan den isaafald gaa? g) Beskaffenheden af den derved indvundne Elvestrækning?	<i>a) Til Fossen ved Fosbroen/Gaarden Fosse, omtr. 13 km. b) I Tværelven kan den gaa til Garborg (ca. 1/4 Mil) hvor den synes at standse ved Samløbet af Risa- og Undheimbekken. Ovenfor Mauland kommer dog næppe stort Fisk. c) Nei. d) Fossen er 30 Fot i flere Afsatser. I Tværelven ingen Fos. e) Ja ! Iflg. Plan af Juli 1884 (utarbeidet af Ing. J. Broch) vil Anlæg af en Trappe koste 840 Kroner. f) Op i Taksdalsvandet (ca 3/8 Mil) og videre saalangt som Vandmængden tillader, dvs. antageligvis ca. 1/2 Mil ovenfor dette Vand. g) Nedenfor Taksdalsvandet omtrent som fra Fossen nedover til Haugland, dog noget mere Ur , ovenfor Vandet en længre Strækning smuk Gydegrund.</i>

III Elvens Tidsforholde

- a) Naar begynder Laxen at gaa op i Vassdraget ?
- b) Naar opphører Opgangen ?
- c) Hvormeget tidligere sees Laxen i Vassdragets nederste Del end i dets øverste Del ?
- d) Fangsttidens Begyndelse, Kulminasjon og Ende ?
- e) Naar indtræffer Gydetiden ?
- f) Vides det, naar Laxyngelsen udvandrer ?
- g) Pleier der være mange Vinterstøinger, og naar udvandrer disse ?
- h) Naar pleier Elvens Flomtider at indtræffe ?

- a) *I Haavaagen (umiddelbart udenfor Elvemundingen) faas første Lax inden 17 á 18 Juni, stundom kun et Par Dage før St Hans, sjelden eller aldri før 10 Juni. Er der Vand i Elven, gaar den da strax op; ja, det har endog hændt, at man har faat den ved Rimestad, 1 1/2 Mil oppe i Elven 4 Uger før St Hans, dvs. tidligere end man har mærket den i Haavaagen. Laxen kommer inden 1.-7. Juli; men 1879 kom den et Par Dage før St. Hans. I tørre Aar (f. Ex. i 1878) kommer Laxen stundom først op i Elven nærmere Fredningstidens Begyndelse (1. Okt.)*
- b) *Det har hændt at, at nyankommen Lax er bleven fisket langt ud i Oktober.*
- c) *Det hænder at Laxen gaar fra Søen til Rimestad paa nogle faa Timer. I alm. staar den ved Elvemundingen før end ved Haugland, Horpestad og ovenfor.*
- d) *Ved Haavaag begynder man at passe paa Laxen 8 á 10 Dage før st. Hans, oppe i Elven ved første Flom som kommer. Beste Fangst ventes at komme i Slutningen af Juli om Vandstanden og Værforholdene da er gunstige. Haavaag-fisket slutter 10.-15. August; oppe i Elven staar Karrene til Fredningstiden (1. Okt.). Kilenøterne slutter ved Utgangen av August.*
- e) *Formentlig i sidste Halvdel av Oktober og udover November. Ved Simonsmesse (28. okt.) har Lax med flydende Rogn ofte været fisket paa før i Tiden.*
- f) *I April og muligens i Begyndelsen af Mai. Der sees da store Mængder i Elven, men senere er den forsvunden.*
- g) *Temmelig mange. Der fiskes sikkert halvhundre Stykker og mange der dør; navnlig efter stærke Frostvintre.*
- h) *Vaarflom findes ikke. Elven er derfor altid liden indtil udpaa Sommeren da der fra Begyndelsen av Juli og udover da der kan indtræffe Flom. Stundom treffer ingen Flom før henimod Slutten av September (1878). En eller flere Flomme kan indtræffe i Juli eller August. Største Flomme pleier indtræffe i Okt.; dog hænder det oftere, at de høiste Flomme træffer i Slutningen af Juli. - Der ligger tyk Is hver Vinter, ofte næsten hele Tiden, og den kan blive 1-1 1/2 Alen tyk (undtagsvis). Der er Isgang i Elven hver Vinter, og denne er ofte voldsom i Strygene, da den opdæmmer Isvolde, nedriver Steingjerder, flytter Stene større end et Kjørelass. Paa de roligere Steder er der ikke Isgang. Der er ofte Isgang flere Gange om Vinteren; om Vaaren er der sjelden Isgange af Betydning. Lax, store eller smaa, er ikke seet i Isgangen, derimod stundom Lax indfrosset i den faste Is.*

IV Fangstforholde

- a) Hvilke Fangstredskaber bruges, og hvilke ere de vigtigste ?
- b) De Fiskeberettiges Antal ?
- c) Hvormange af disse benytte sin Ret ?
- d) Er Elven skikket til Sportsfiskeri ?

- a) *I Elvens Sødistrikt fantes i 1879 Kilenøter: Haavaagens Notkast *; i Elven 20 Kar (Præsten, Norheim, Søyland, Hognestad, Grødheim. Drivgarn (Norland, Haa, Obrestad, Vigre, Norheim, Nærheim, Søyland, Bjorland, Rimestad, Torland, Haugland nedre. Sættegarn (de fleste eller alle bruker drivgarn, navnlig på Nærheim og paa Fosse).*

e) Er den, eller har den været bortleiet til Sports mænd ? For hvilken Sum ?

Lyster (flere Gaarder øverst, men navnlig Norland). Stang (særlig Nærland, Haa og Nærheim, af fremmede Fiskere.

b) I 1892 (iflg. Simonnæs) 116, hvori medregnet Eiere av Haavaag Notkast.)*

c) -

d) Paa et Par Steder i nedre Del (Nærland, Haa, Norheim, Søyland), ret god for Fiskeri af Smaalax.

e) Egentlig Bortleie har ikke fundet Sted, hvorimot der om Sommeren ofte ligger Sportsmænd (navnlig fra Stavanger tildels ogsaa fra England) paa Nærland, der betale en Ubetydelighed for Tilladelse til at fiske i nogen Tid.

** Simonnæs 1892: Haavågens Notkast er et særskilt Matrikelnummer af Skyld Mk. 6,56 som nu (1892) eies av 7 forskjellige Personer, af hvilke en eier Mk. 1,64, de øvrige hver 0,82.*

V Laxemængden m. V.

a) Inneholder Elven mest Lax eller Sørret ?

b) Fangstens Størrelse i de sidste Aar ?

c) Har den tidligere været større eller mindre ?

d) Hvad Antages være Aarsagen til Forøgelsen eller Formindskelsen ?

e) Hvorledes anvendes Fangsten ?

f) Salgsprisen ?

a) Lax. I senere Tid fiskes næsten ikke mere end 1 Sørret paa 50-100 Lax.

b) I Elven mellom Haa Grænse blev Fangsten i 1891 oppgivet til 2300 kg Lax og 307 kg Laxing, tilsammen 2607 kg. (Merknad: Laxing: kryssing mellom laks og sjøaure).

c) Større. For 30 á 40 Aar siden kunde det hælde, at man på Hognestad og Grødem kunde faa i et Kar et halvt Snes Fisk om Dagen, og var dette navnlig i Oktober; i de sidste 4-5 Aar ikke over et Par om Dagen og selv dette sjelden. - Derefter etterhaanden aftagende, indtil Foreningens stiftelse (1865) saa at Fisket paa de aller fleste Steder blev ulønnsomt. Dette sidste gjelder ogsaa Kilenøterne (Prestens og Nærlands) der tidligere fisket meget godt. Efter Foreningens Oprettelse forbedrede Fisket seg mærkbart, saa at det igjen blev lønnsomt, men i fjor og i aar var det igjen mindre godt.

d) Nedgangen tilskrives navnlig forøget Kilenotfiske (cfr. VII). Den derpaa følgende Forøgelse etter Fredningen, .. af Kilenøterne fra henimod Slutningen af Femtiårene. De Par sidste Aar Nedgang efter Forøgelsen av Kilenøternes Antal.

e) -

f) -

g) Laxens størrelse: Har vært fisket paa 1 Vog (=17,9 kg), medens i de senere Aar har vært fisket paa 2 bismerpund 6 mark, og ofte paa omkring et Par bismerpund.

VI Om andre Fiskearter end Lax og Sørret m.V.

a) Hvilke andre Arter findes i Vassdraget ?

b) Ere disse Gjenstand for Fangst ? Naar ? Hvor ? Hvorledes ? I hvilken Udstrækning ?

c) Kan den i Elven forekommende Laxerace skjelnes fra andre Laxeelve i Omegnen ? Hvorledes ?

*a) Ferskvandsørret. Aal (ikke sik) *)*

b) Aalemærer findes på Mauland; tidligere fandtes saadanne paa flere Stede, men disse ere nu sløifet, da der opstod Tvivl om deres Lovlighed. De brugtes før saavel Høst som Vaar, men om Vaaren fangedes blot Laxengel, Vinterstøinger og lidt Ferskvandsørret. Om Høsten er Aalefangsten viktig, men der faaes ogsaa Lax af forskjellig Størrelse,

tildels andre end de kunde fange paa lovlige Laxeredskaber.

c) Næppe. - Fiskerne ved Haaelven og Figgenelven udtale herom nettop modsatte Anskuelser.

*) Ved Haaelven har fra ældre Tider endog i det 19. Aarh. været Perlefiskeri. I 40 Aarene fant en fisker en meget verdifuld Perle ovenfor Gaarden Næsheim; den blev solgt til Juveler Tostrup i Chr. for Kr. 80, men af ham til en styrtrik Embetsmann for Kr. 500. I de senere Aar har Muslingbestanden aftaget, og har derfor nu endel av Elveeierne hvoribland Eierne af Næsheim Gaarden fredlyse Elven for Perlefiskeri af uvedkommende, der helst har drevet dette fiskeri. (J.S. =Johannes Simonnæs)

VII Hvad Andet der antages at være af Interesse

Kilenøter indførtes i Distriktet af Pastor Kjelland, der var i Embetet fra 1838-1844. Trods de daværende meget lave Priser (omtrent 1/3 å 1/4 af de nuværende) fiskedes i Begyndelsen for ca. 400 Spd. Tidligere brugtes kun Kroggarn på enkelte Steder. Antallet af Nøter tiltog hurtigt, saa at der i Femtiaarene fandtes ca. 15 nøter mellom Skeie og Stavneim. Dette store Antal varede dog kun faa Aar, da saavel Kilenotfisket som Haaelvns Notkast og Elvefisket gik meget stærkt tilbage, saa at der i 1858 ikke fandtes andre nøter end Sognepræstens og maaske 1 på Reime. Ogsaa Sognepræstens har enkelte Aar været paa Land, hvad dog formentlig kun har været foranlediget ved Forflytning. Ved den nævnte Tid har Haavaags Notfiske kun et Udbytte af ca. 90 Spd. aarlig (Prise 2 1/2 shilling pr Mark for Laxing og 3 skilling for Lax). Efter den Tid har Haavaags Notfiske igjen taget sig op Aar for Aar med Undtagelse af de to sidste Aar; hvilket vistnok hænger sammen med at, Kilenotfisket igjen begyndte at tage Opsving for 4-5 Aar siden. I fjor og i år har der saaledes været i Brug 7 Kilenøter paa Strekningen fra Stavneim til Nærland (ingen nordenfor).

1879. F.B.

Senere tilføyd i originaldokumentet - forfatter ukjent (sannynligvis A. Landmark).

Ved K.R. 7 Okt. 1913 er der udfærdiget Reglement for Manøvrering av Reguleringsdamme i Vassdraget, som fastsætter at i den Tid, Laxefisket foregaar, maa der i Dammen ved Mosvandet og Aasvandet ikke isættes, men kun borttages Dæmningsplanker. Og Dammen ved Fotland, skal manøvreres saaledes at Variationer i Elvens Vandføring nedenfor nedre Dam, som Følge af aapen drift i Kraftanlægget saavidt mulig undgaaes.

- Ang. Haa Præstegaards Kilenotfiske er der en Lagtingsdom av 8 Novbr. 1754 (Sognepræsten har engang ogsaa nævnt en dom av 1767, men dette er måske en Skrivefeil), ifølge denne maa Garnene ikke staa længere mot Nord end 588 Alen søndenfor Haavaags Notfiske i Elvemundingen (formentlig ved Lakshaabtangen). Om Retten til aa sætte Garn langt ud i Haavaagen, har jeg udtalt mig i en Ekspedisjon til Dept. 30. Juni 1896, der er tiltraadt av Dept. og oversendt Kirkedept. 13. Juli 1896.

- Ved K.R. 4 Aug. 1896 har Eierne av Næsheim's Laksefiske faatt Tillatelse til å bruke 55 cm Spileavstand.

- Ved K.R. 13 Mai 1908 er der 1) fastsat en Redningsordning ved Elvens Utløp, 2) utvidet Fisketiden om Høsten til og med 20 Sept, 3) tillatelse å fiske med Stang eller Haandsnøre fra 14 Mars til 20 Sept (Ældre bestemmelser av 20/4 76, 17/3 82, 14/3 93 og 13/9 95 ophævet).

- Ved K.R. 30 Sept 1910 er Forbudet i Lov av 8 april 1905 § 27 ophævet for Haaelven.